

TÍÐINDI

Nýta ofta ræðu- myndir fyrri at fáa pengar til demens

– Tað verða nógvar ræðumyndir nýttar av alzheimersjúkuni. Tær verða brúktar fyrri at fáa pengar til økið. Men tað skapar eisini eina ov einstáttaða mynd av sjúkuni og ofta ógrundaða ræðslu í fólkinum fyrri at fáa demens, sigur Christine E. Swane, stjóri og granskari í Ensomme Gamles Værn í Danmark

Frants Jensen

frants@sosialurin.fo

Í sambandi við alheims alzheimerdagin í seinastu viku skipaði Alzheimerfelagið fyrri tiltaki í Smæruni í Havn.

Millum annað røddi Christine E. Swane, mag. art. í mentansociologi, ph.d, um evnið stigmatisering og demens. Hon er stjóri og granskari í grunninum Ensomme Gamles Værn í Danmark.

Ræðumyndir av demens sjúkuni

– Tað er helst neyðugt í kappingini fyrri at fáa politikarar og fjølmiðlar at geva demens gætur og fyrri at fáa pengar til økið, at vit eisini nýta ræðumyndir. Til dømis at lýsa søgurnar, har ung fólk eru rakt av demens. Onkur sjúklingafeløg í Danmark brúka orðið demenstsun-ami ella demensfarsótt fyrri at undirstrika, at sjúkan, vit arbeiða við, er ógvuslig, og tá er

eisini neyðugt at siga, hvussu ræðuligt tað er, sigur Christine E. Swane.

Hon vísir á, at tað eru tvær síður á myntini.

– Framsíðan er, at tú fært pengar til at menna økið, men rangan, sum fylgir við, er, at vit fáa fleiri ræðumyndir av, hvat demens sjúku. Vit gerast bangin fyrri demens sjúku og síggja ikki, at tað eisini eru menniskju, ið liva væl og friðarlaga við demens sjúku, sigur hon.

Hugsa áhh nei

Hon vísir á, at myndirnar, ið fólk ganga við í høvðinum, ofta ikki hava hald í veruleikanum, og hetta er ikki bara gott.

– Tað er trupult í sjálvum sær at vera raktur av demens sjúku, men tað er eisini trupult, um onnur menniskju hugsa, áhh nei. Til dømis um ein av hjúnunum verður raktur av demens, so kann tað henda, at onkrir av teirra vinum ikki

longur hava hug at vera saman við teimum, tí at tey ikki vita, hvussu tey til dømis skulu tosa við ein mann, ið er raktur av demens. Hetta verður ofta gjørt, tí at fólk hava nakrar hugmyndir um, at tað er so trupult, ístaðin fyrri at fylgja gongdini hjá persóninum, sigur Christine E. Swane.

– Tað kunnu eisini vera børn, ið ikki viðurkenna, at mamma ella pápi teirra hava fingið demens, og tey halda tað vera so ódámlegt at hava við tey at gera, tí at tey hava hoyrt, at demens skal vera so trupult, sigur hon.

Vera tann sum tey eru

Hon vísir á, at fólk, ið eru rakt av demens, eisini kunnu liva eitt gott liv.

– Tað er trupult, um vit viðgera fólk øðrvísi, sum hava demens. Tey hava jú eisini tørv á hjálp, umsorgan og stuðli á annan hátt. Men annars skulu tey ikki uppfatast øðrvísi enn

Christine E. Swane, stjóri og granskari í Ensomme Gamles Værn í Danmark
Mynd: Høgni Poulsen

tann Kim og Kristina, sum tey eru – tað er jú tað, ið vit øll ynskja, sigur hon.

Stigmatisering

– Trupulleikin við stigmatisering er, at vit tala generelt um tað at hava demens sjúku. Tá ið vit gera tað, síggja vit ikki longur tað einstaka menniskja, og hvussu hann ella hon liva við sjúkuni. So hava vit nakrar hugmyndir frammanundan um, hvussu trupult tað er hjá viðkomandi á ávísum økjum. Til dømis at ein missir ein persón so við og við. Men tað er ikki víst, at øll uppliva tað á hendan hátt. Um vit siga, at ein persónur spakuliga fer burtur frá okkumuttan at vera deyður, so er tað sera ræðandi. So gerst tankin um demenssjúkuna meira ræðandi enn veruleikin. Tað, haldi eg, er óheppið, sigur Christine Swane.

Hon vísti eisini á, at tað, sum er nógv frammi í dag, nevniliga at hava eitt demensvinarligt samfelag eisini kann vera við til at skapa stigmatisering. Ljós verður kastað á evnið, pengar koma inn, men ræðumyndir og steriotypar hugmyndir verða ein partur av samskiftinum um demens.

Fólk eru ymisk

Hon vísir á, at ístaðin fyrri at nýta orðini “tann ella tey dementu”, so vil hon heldur mæla fólki til at umtala fólk við teirra navni, og at tey hava fingið eina sjúku, ið verður kallað demens.

– Vit skapa bólkarnar “vit” og “tey”. At vit eru tey normalu, meðan hini eru øðrvísi. Men tað skuldi heldur verið, at bæði vit og tey eru menniskju, sum hava avbjóðingar, sjúku, mál og annað at stríðast við í gerandisdegnum, sigur Christine Swane.

– Tørvur er á at fáa størri fatan av, at fólk eru so ymisk. Eg havi arbeitt nógv við gerontologi – tað at gerast gamal. Tað er trupult í sjálvum sær hjá yngri fólki at síggja, at eldri fólk eru sera ymisk, sigur Christine Swane.

Hon vísir á, at tað er týðningarmikið at skilja, at fólk eru ymisk, og at demens sjúkan kann vera ymisk frá einum persóni til annan.

Sera bangin fyrri at fáa demens

– Eg havi havt nógvar fyrilestrar um hetta evnið, og nógv fólk, ið eru í fimmti- ella seksti-árunum, eru sera bangin fyrri at fáa demens. Ræðumyndirnar skapa ótta í fólki, og tørvur er á at fáa størri vitan um alzheimersjúku. Tað er býtt, at fólk skulu vera so bangin fyrri at fáa demens. Øll verða ikki rakt, øll verða ikki rakt á sama hátt og øll liva heldur ikki so leingi. Allar av hesum stereotypu hugmyndunum leggja fót fyrri, at fólk kunnu liva meira róluga, eisini tá ið ein kemur upp í árin, sigur Christine Swane.

Nógv fólk vóru og lurtadu eftir Christine E. Swane, tá ið hon hevði fyrilestur í Smæruni í Havn hóstagin í síðstu viku
Mynd: Høgni Poulsen